

Nije teško odgovoriti na ovo pitanje, ali je prije potrebno poznavati čovjeka, njegove težnje i stvarne mogućnosti. Mi smo u dosadašnjim analizama bar natuknuli i upozorili na njih i na njihovu prirodu, stoga ćemo se sada zadovoljiti kraćim odgovorom i istaknuti društvenu ulogu kršćanske misli.

Naš kršćanski smisao života, duboko human i optimističan, ostaje uvijek smisao čovjeka, vedar i realističan, na dohvatu ruke, općeljudski, jednak za sve, pun humanizma. On je dostojan čovjeka. Postulat je njegove naravi. Zato je konstruktivan i funkcionalan u društvu. Čovjek s njim, kao pojedinac i član zajednice, dolazi u središte pažnje. Ovaj ga smisao angažira osobno i društveno. S njim odskače ljudsko dostojanstvo, poprimaju smisao ljudske obaveze. Smisao stvara radni elan i energiju, daje zdravog zamaha tjelesnom i duhovnom razvoju. On snažno pokreće naprijed točak historije, zahtijeva progres materijalne i duhovne kulture. Stvara miroljubivu atmosferu i širi ideju ravnopravnosti među ljudima. Priječi neredu i potiskuje rušilačke sile. Smisao izgrađuje čovjeka i utječe na oblikovanje visoke moralne svijesti. Temelj je pravičnosti i zalag društvenog reda.

Zbog svega ovoga ljudska misao i čovjek neće na nj nikada zaboraviti. I lutajući tamo-amo živjet će na njegovoj baštini, možda samo djelomično, ali će se zato nanovo i nanovo vraćati k njemu, jer smisao je opravdan, realističan i prihvatljiv.

Drago Šimundža

O ISTOČNOM GRIJEHU PREMA DUNS SKOTU I NOVIJIM TEORIJAMA

Ugodno mi je izložiti glavne misli iz Duns Skotove nauke o prvotnoj pravednosti i istočnom grijehu,¹ i k tome neke nove teorije o istočnom grijehu.*

Mimoišavši imena novijih auktora, ukratko sam samo opisao njihove teorije, prema svome načinu shvaćanja i izlaganja, i koliko sam, uz prevelike pastoralne poslove, o njima mogao biti obaviješten.

I — DUNS SKOTOVA NAUKA

Najprije ću izložiti nauku Oštromnog Naučitelja o prvotnoj pravednosti, zatim o istočnom grijehu.

¹ Usp. F. Franić, *De tustitia originali et de peccato originali secundum Duns Scotum*, Romae 1941.

* Prijevod referata održanog na Međunarodnom skotističkom sastanku u Oksfordu i Edinburgu 11—17. IX 1966.

A — Prvotna pravednost prema Duns Skotu

Skotu nije bilo poznato pitanje poligenizma. Stoga je on smatrao da je Adam bio doista jedna osoba od koje su rađanjem proizašli svi ljudi.

Prvotna pravednost je posebna krepost, koja pomoću volje ravna svom ljudskom naravi, time što podvrgava sjetilne težnje volji, a volju Bogu kao naravnom čovjekovu cilju. Stoga ova krepost (prvotna je pravednost naime djelotvorno stanje, koje se nalazi u volji kao u svom subjektu) s jedne je strane nadnaravni dar, nipošto (nužno) ne pripada ljudskoj naravi, s druge je strane to naravni dar koji usavršava ljudsku narav s obzirom na naravni cilj, stvarno različit od posvetne milosti i svih drugih kreposti; ona sama nije učinak milosti ni bilo koje kreposti.

Glavna Skotova misao, koja se odnosi na prvotnu pravednost, jest podložnost volje Bogu, odakle proizlazi pokornost požude volji. Volja se naime rado suzdržavala od sjetilnih naslada i ravnala pokretima sjetilnih sila; bilo da ih je predusretala, bilo obuzdavala, bilo što je njima gospo-darila.

U stanju nevinosti postojala je sjetilna žudnja i njezin objekt bio je sjetilno dobro. Prema ovom sjetilnom objektu osjetilna je težnja težila svom svojom snagom i u stanju nevinosti. Zbog toga Skot naučava:

»Onaj dakle nadnaravni dar bio je vrlo izvrstan, kad je mogao suzdržati volju da bez ikakve svoje nelagodnosti ne uživa u sjetilnoj nasladi; stoga tim više nije mogao ukrotiti sjetilnu žudnju bez njezina negodovanja. I tako je jasno, da je postojala oporba, kao što se događa u kreposnom čovjeku; stoga vjerujem, da je u stanju nevinosti moglo biti otpora i nelagodnosti u sjetilima.«²

Skot je i u stanju nevinosti dopuštao mogućnost laganog grijeha. On piše:

»Na odveć tešku stvar (Bog) bi obavezao čovjeka, da ga je u ovom stanju (nevinosti) obavezao da čini uvijek, što je bolje i korisnije, a izbjegava sve, što usporava k boljem.«³

Ponovno naš Naučitelj kaže:

»Stoga mi nije čudno, da su se niže moći nelagodno osjećale, ali ne čitav čovjek, kako sam prije rekao, što su mogle mnogo puta lagano sagriješiti u stanju nevinosti, i mnogo se puta povratiti, premda nikada nisu teško sagriješile.«⁴

² Rep. II d. 29 q. 2 n. 5 (ed. Vivès XXIII 148 b)

³ Ord. II d. 21 q. 1 n. 2 (ed. Vivès XIII 134 a)

⁴ Rep. II d. 29 q. 2 n. 6 (ed. Vivès XXIII 149 a)

Štoviše, Skot nije, čini se, smatrao, da bi stanju u zemaljskom raju bila nedolična i neka kazna ili bol, izuzev smrt i bolesti, zbog malih grijeha koje je čovjek mogao počinuti.

Oštroumni Naučitelj ne opisuje dakle čovjeka u stanju nevinosti kao neki automatski stroj bez spontanosti i osjećajnosti, koje mogu roditi neku nutarnju borbu s tugom i bolju u sjetilima.

Čak sama smrt u stanju nevinosti bila je naravna sudbina čovjeka. Jelo sa stabla života podržavalo je život čovjeka, ali mu nije oduzimalo mogućnost da umre niti je moglo savršeno obnavljati njegovu snagu, koju je on pomalo gubio živeći — kao svako naravno biće — i stareći.⁵ Besmrtnost dakle praroditelja bila je u mogućnosti da ne umru, ali je istodobno ostala mogućnost da umru; ova se mogućnost nikada ne bi ostvarila, jer

»Svatko bi bio prenesen u raj prije nego bi bio izmijenjen izmjenom, koja ne odgovara duši ili formi; i ovaj prijenos ne bi bio čudotvoran, već pravičan i redovan, jer svatko bi se u svome stanju preobrazio, a ne svi skupa.«⁶

Dakle, ako ljudi ne bi bili preneseni u raj, bili bi smrtni.

Druga pomagala takve besmrtnosti bila su: posebna božja zaštita, čuvanje (sa strane) anđela, općenitost prvotne pravednosti itd.⁷

Skot također naglašava:

»Kažem, da pri onakvom stanju, ako Bog ne bi prenosio ljude na način kako sam rekao, ako bi oni bili besmrtni, smrt ne bi bila veća kazna za ljude nego i za životinje, i bila bi položaj ili zakon koji slijedi takovu narav.«⁸

Meni, dok mirno razmišljam, iznesene tvrdnje Oštroumnog Naučitelja dozivlju u pamet riječi, koje je Pavao VI, vrhovni svećenik, nedavno iznio teolozima i znanstvenim radnicima skupljenima na Simpoziju o istočnom grijehu:

»...Koncil, po primjeru samoga svetoga Pavla, ne zamišlja istočni grijeh kao jedini izvor zla u čovjeku. Čitamo naime u konstituciji O Crkvi u suvremenom svijetu (n. 10): „Poremećaji, koji muče suvremeni svijet, povezani su doista s jednim dubljim poremećajem, koji ima svoj izvor u ljudskom srcu. U samom naime čovjeku mnoge se stvari sukobljavaju... Stoga u samom sebi on nosi podjelu iz koje izvire tolike i tako velike nesloge u društvu.«⁹

Skot dakle nešto oslabljuje ono stanje prvotne sreće, kad kaže, da je čovjek u stanju nevinosti, izvan stanja, u koje ga je stavio istočni grijeh, mogao osjećati nezadovoljstvo u osjetilima, počinuti male grijeha, trpjeti bol, tjelesnu slabost i starost itd. Stoga ne proistječu čovjeku sva zla iz istočnog grijeha; neka proistječu — prema Duns Skotu i novijem Učiteljstvu Crkve — iz naravne uslovljenosti čovjeka, koji je složen od duha i materije.

⁵ Ord. II d. 29 q. un. n. 5 (ed. Vivès XIII 274a); d. 19 q. un. n. 4 (p. 105b).

⁶ Ib. d. 19 q. un. n. 5 (p. 106a).

⁷ Ib. d. 29 q. un. n. 5 (p. 274a).

⁸ Ib. d. 19 q. un. n. 7 (p. 107b).

⁹ Isp. L'Osservatore Romano 162 (16. VII 1966.) 1.

Smatram, dakle, da Duns Skotova nauka može korisno poslužiti i novijim teolozima, koji pokušavaju riješiti poteškoće, što ih nameću moderne znanosti.

Ipak na nekim mjestima Skot veliča stanje prvotne nevinosti i dosljedno ističe, kako je silan bio učinak istočnoga grijeha. On smatra, na primjer, da u stanju nevinosti razum nije bio vezan na predodžbu, već da je sve spoznao neposredno i intuitivno; što se tiče socijalnog života, on misli, da bi u stanju nevinosti politička vlast bila nepotrebna i da bi sva dobra bila zajednička.¹⁰

B — O istočnom grijehu

Skot dobro razlikuje osobni Adamov grijeh od istočnoga grijeha koji Adam nije počinio. Adamov je grijeh nastao iz neumjerene ljubavi prijateljstva prema ženi:

»Iz ove pak neumjerene ljubavi slijedio je teži grijeh, tj. spremnost da se izvrši ono, što nije bilo dopušteno: da povrijedi zapovijed o jelu jabuke, koja uostalom nije bila, jasno, zapovijed naravi... ali je bilo zlo, jer je bilo zabranjeno.«¹¹

Evin grijeh bio je naprosto mnogo teži nego Adamov, jer je Eva htjela prisvojiti jednakost s Bogom i Adamu je pružila prigodu za pad.¹²

Ipak zbog nekih okolnosti Adam je u nekom smislu teže sagriješio nego Eva, jer je njemu kao istaknutijem i snažnijem bila predana prvotna pravednost za nj i za sve potomstvo.

Što je dakle istočni grijeh?

To nije sam Adamov grijeh zbog kojega snosimo kaznu, nego je to

»u stvari odsutnost obavezne prvotne pravednosti: i to ne bilo kako obavezne, nego obavezne zbog toga, što je primljena u prvom roditelju i u njemu izgubljena.«¹³

Istočni grijeh po svojoj formalnoj biti ne uključuje prestanak posvetne milosti; prestanak milosti slijedi kao kazna istočnoga grijeha.

Materijalna strana istočnoga grijeha jest požuda u volji ili neumjerena naslada volje u sjetilnoj požudi. Požuda u osjetilima ne sačinjava materiju istočnoga grijeha, jer je ona postojala i u stanju nevinosti.¹⁴

Što se tiče krivnje istočnoga grijeha i njegova prenošenja, Skot uči, da mi nismo dužnici prvotne pravednosti stoga, što smo bili u Adamu kao u našem generičnom principu (*principio propagativo*) ili našem fizičkom predstavniku, nego zbog ugovora ili pozitivnog božjeg zakona, prema kojemu smo trebali imati prvotnu pravednost, koju smo po prethodnoj božjoj volji u Adamu primili. Stoga ne možemo biti ni grešni

¹⁰ Ord. IV d. 15 q. 2 n. 3 6 (ed. Vivès XVIII 265b—257a, 265ab).

¹¹ Ord. II d. 21 q. 2 n. 2 (ed. Vivès XIII 140a)

¹² Ib. n. 4 (p. 142b—134a)

¹³ Ord. II d. 32 q. un. n. 7 (ed. Vivès XIII 311a; eod. Assisi, bibl. commun. 137 [= cod. A], f. 134ra)

¹⁴ Ibid.

zbog gubitka prvotne pravednosti činom Adama kao našeg fizičkog predstavnika. Ako smo naime dužnici po ugovoru ili pozitivnom božjem zakonu, onda se i razdužujemo po ugovoru ili božjem pozitivnom zakonu, gubimo naime prvotnu pravednost, jer je Bog odredio, da ostanemo bez nje, ako bi Adam sagriješio:

»Tvrđim: jedan za drugoga može zaslužiti te može zadužiti Boga za drugog čovjeka, kao što je Krist nama zaslužio milost i obavezao Boga (da je daje) ljudima; stoga Bog može pravično obavezati čovjeka, kao što čovjek može jedan za drugoga zaslužiti.«¹⁵

Adam je, dakle, djelovao po božjem pozitivnom zakonu, kao što je Krist djelovao u ime svih nas, kao naš moralni predstavnik.

Grešnost, dakle, ove konkretne naravi Duns Skot dokazuje iz prethodne božje volje, koja nam je dala prvotnu pravednost, čiji smo mi dužnici, i iz iste božje volje, koja čini, da mi budemo dionici voljnosti Adamova osobnog grijeha, jer je Adam po toj vrhovnoj volji bio naš moralni predstavnik. Druga veća krivnja niti postoji niti se traži u ovojme grijehu.

Stoga mi ne snosimo posljedice istočnoga grijeha zbog biogenetičke veze koju imamo s Adamom, nego ih nasljeđujemo moralnim putem, koji nas s Adamom povezuje.

Tako, dakle, potomstvo ne snosi krivicu iz radanja kao takvog, nego »zbog odsutnosti prvotne pravednosti iz roditelja, zbog te odsutnosti pojavljuje se strast.«¹⁶

Biogenetička veza s Adamom jest uvjet, ne uzrok širenja istočnoga grijeha, upravo nužni uvjet. Jer, na primjer, kad bi netko čudotvorno bio stvoren od jednog dijela tijela, bio bi bez istočnog grijeha.

U ovoj, dakle, stvari Skot slijedi tradicionalnu nauku; ali smatram upravo ovdje, da se on ponešto približava nekim auktoritima našega vremena, koji nastoje protumačiti prenošenje istočnoga grijeha moralnim putem.

Koja je kazna za istočni grijeh?

Vidjeli smo, da sve nevolje u ovom životu nemaju jedini izvor u istočnom grijehu. Skot uči:

»Kao što konj, kad mu se digne uzda, ništa pozitivno ne prima, a ipak tada razuzdano skače amo-tamo, slično lađa na valovima bez broдача, tako i sada čovjek, pošto je izgubio prvotnu pravednost, razuzdano se ponaša u tjelesnoj požudi.«¹⁷

Druga posljedica istočnoga grijeha jest smrt. Zbog istočnoga grijeha naime Bog ne će da čovjeka prenese u naj prije nego čovjek doživi stanost, nego dopušta, da se ostvari čovjekova mogućnost da umre.

Posljedice istočnoga grijeha radije oduzimlju nego (da što novo) nameću. Čovjek, gledano historijski, pada na gore zbog istočnoga grijeha, ali, čini se, da su njegove naravne sile po sebi ostale na istom stanju.

¹⁵ Rep. II d. 32 q. un. n 19 (ed. Vivès XXIII 163b)

¹⁶ Ord. II d. 32 q. n 18 (ed. Vivès XIII 320b)

¹⁷ Rep. I d. 33 q. un. n 19 (ed. Vivès XXIII 163b)

O_djeci koja umiru u istočnom grijehu Skot naučava:

»i tako su mogli postići neku naravnu blaženost o Bogu kojega su spoznali u općenitom.«¹⁸

Kad se pak na krštenju daje milost, istočni se grijeh naprosto savršene nije briše nego što bi ga brisala njegova izravna suprotnost, tj. prvotna pravednost. Odsutnost ove danosti, tj. prvotne pravednosti, i dalje ostaje, ali unaprijed ta pravednost više nije obavezna, jer se ono obavezno mijenja u drugu obavezu, tj. posjedovanje posvetne milosti koja u sebi virtualno sadrži prvotnu pravednost.¹⁹

II — NEKE NOVIJE TEORIJE O ISTOČNOM GRIJEHU

O. Teilhard de Chardin ovako ističe važnost ove nauke za život i napredak Crkve u suvremenom svijetu:

»Kad se nastoji svom svojom modernom dušom živjeti i misliti kršćanski, prve poteškoće, na koje se nailazi, dolaze uvijek od istočnoga grijeha... Istočni grijeh, sa svojim sadašnjim izgledom, stalno se suprotstavlja razvoju naše vjere. On podsijeca krila našim nadama, svaki put nas neumoljivo dovodi pred gusti mrak zadovoljštine i ispaštanja... Pad nije ništa više za nas nego jaram i verbalna tvrdnja, kojom ne hranimo ni svoj duh ni svoje srce.«²⁰

A — Teorije, koje bi se možda mogle nazvati teorijama »slaganja« ili konkordizma

Istočni grijeh prema ovim teorijama jest grijeh mnogih prvih generacija. »Naravni predstavnik« naime i »predstavnik roda« nemaju nužno i uvijek određeni smisao u Svetom pismu. S predstavnikom roda dovode se u vezu mnogi ljudi, koji ne proistječu od njega tjelesnim rađanjem, nego su se našli u zajednici, koja vuče korijen od njega. Treba priznati, da ničemu ne služi dogma o istočnom grijehu, ako se ne uspostavi, da se on prenosi »rađanjem, ne nasljedstvom«, tj. (neovisno) prije svakog grešnog čina, tako da je upravo hereditaran. Ako se pak predstavnik naravi, u pretpostavci poligenizma, ne bi doslovno shvaćao i istodobno se tvrdilo, da su prva pokoljenja u njemu, koji je bio nosilac naravi, sagriješila i pristala na zajednički grijeh, tako da se svi poslije rađaju u grijehu, tada u biti možemo spasiti sve definicije koncila, tj. da je istočni grijeh svojstven svakome, da donosi duhovnu smrt i da se prenosi putem rađanja od Adama u vezi s njegovom neposlušnošću, tako da smo sada pod vlašću grijeha, đavla i smrti. Prema ovim teorijama, dakle, riječ Adam označuje prvotne generacije.

Prisutnost svih ljudi u Adamu nije u stvari nešto bio - fizičkog reda, nego moralnog reda. Stoga u prvom čovjeku, doista

¹⁸ Ord. II d. 32 q. un. n. 3 (ed. Vivès XII 330b)

¹⁹ Ib. n. 13 (p. 317ab)

²⁰ Teilhard de Chardin, *Christologie et évolution*, cit. prema Philippe de la Trinité, *Dialogue avec le marxisme*, Paris 1966, 89.

prvom, samo pomoću ovoga moralnog reda mogu se vidjeti svi ljudi, koji su poslije njega, koji još ne postoje, bilo da od njega proizlaze naravnim rađanjem, bilo da ne proizlaze takvim rađanjem, nego možda od nekoga koji se putem evolucije na zemlji razvio. Prenosjenje pak istočnoga grijeha nije u biti bio-fizičkog reda, nego moralnoga reda, prema odluci božje Providnosti.

Papa Pio XII odbacuje poligenizam na slijedeći način:

»Nikako nije jasno, kako se ovakvo mišljenje može složiti s... istočnim grijehom, koji proistječe iz grijeha, koji je doista počinio jedan Adam, koji se rađanjem na sve prenosi i svakome je svojstven.«²¹

Auktori, koji smatraju, da mišljenje o poligenizmu nije nemoguće, a ima ih vrlo priznatih, misle, da Pio XII ovim riječima nije htio definitivno osuditi poligenizam.

Ova i koliko ih god ima sličnih teorija žele spojiti pretpostavku poligenizma — koja ipak ostaje čista, nedokazana pretpostavka — s općom naukom Crkve o istočnom grijehu.

B — Teorije, koje bi se možda mogle nazvati »situacijske«

Prema ovim teorijama istočni grijeh svakoga člana ljudskoga roda sastoji se u njegovu »položaju« na ovom grešnom svijetu. Istočni grijeh je naime »položaj« ili trajno stanje zbog odsutnosti posvetne milosti i nemogućnosti svake ljubavi, položaj, u kojemu se nalazi svaki čovjek time, što i čim počinje egzistirati kao čovjek na svijetu, koji je grijehom povrijedio i izgubio savez s Bogom. Ovaj, dakle, grijeh nije voljni (grijeh), niti je to pogreška zbog koje se netko može kazniti. Kad bi ljudi došli s nekog nebeskog tijela na zemlju ili se množili na zemlji na neki drugi način, ne rađanjem, nalazili bi se također u »položaju« ovoga svijeta, koji je kraljevstvo grijeha, i ti bi ljudi imali istočni grijeh, tj. bili bi u onom »položaju«, koji je nastao zbog grijeha prvih ljudskih pokoljenja i koji neodoljivo vodi k daljnjem griješanju i tako k širenju ovoga »položaja« (situacije).

Oslobođenje od istočnoga grijeha nastaje zato, što čovjek po krštenju ulazi u novi »položaj« ili stanje, tj. u novo društvo: u Crkvu, koja mu omogućuje da živi kao dijete božje.

U ovoj i sličnim teorijama briše se pojam istočnoga grijeha, prešućuje se duhovna smrt, koja se nalazi u svakom čovjeku kao grijeh, koji je svakome vlastit prije svakog osobnog čina.

C — Teorije, koje bi se mogle nazvati »simbolističke«

Prema nosiocima ovih teorija, istočni grijeh nije ništa drugo nego biblijska slika, koja označuje ljudsku slabost u odnosu na božanski poziv.

²¹ Pio XII, enciklika Humani generis (u Denzinger-Schönmetzer, Enchiridion Symbolorum, Barcinone 1965, n. 3897).

Definicije Arauzikanskog i Tridentinskog koncila treba tumačiti u širem smislu, prema znanstvenoj metodi, koja razlikuje literarni oblik od sadržaja. Budući da tridentinski oci nisu imali pred očima pitanje poligenizma, niti su htjeli, niti su mogli definirati Adamovo podrijetlo istočnog grijeha, ili da bi djeca prije svakog osobnog čina bila u stanju grijeha, nego su samo potvrdili, da se djeca moraju preporoditi po krštenju. Niti je sv. Pavao u poslanici Rimljanima 5, 12—21 htio kazati, da je Adam svojim grijehom utjecao na sudbinu čovječanstva, nego je samo htio istaći Kristov spasiteljski utjecaj na čovječanstvo. Lik prvog Adama sličan je na tome mjestu liku Melkisedeka, koji je bio »bez oca i bez majke«: kao što je ovom sličnošću apostol htio istaknuti vječno rađanje Riječi tako je Adamovom slikom htio istaći potrebu Krista kao spasitelja svih ljudi.

Adam je pak u opisu iz Geneze literarna slika slična slici Odiseja ili Eneje.

Ljudsku slabooću, koju ilustrira »istočni grijeh«, različiti auktori tumače na različite načine.

Ta je slabooća, prema nekima, sklonost na zlo; duhovna smrt postoji samo kod pojedinih osoba, kad počine osobni grijeh.

Prema drugima, ova slabooća je u tome, što ljudi ne prihvaćaju božjeg poziva, koji nas dobrohotno poziva u nadnaravni red i na pokornost milosti božjoj.

Čini se, nadalje, da neki stavljaju istočni grijeh u ontičku ograničenost stvorenja. Samo Bog može osloboditi čovjeka od ontičke grešnosti povezujući čovjeka po milosti sa samim sobom.

ZAKLJUČAK

Sve ove teorije idu za tim, da dogmu o istočnom grijehu usklade s modernim mentalitetom, koji odbija »grijeh bez vlastite odgovornosti« i koji ne može pojmiti kako Bog, koji je beskrajno dobar, može kazniti djecu zbog očinskih grijeha, i koji, konačno, čini se, ničeče ili barem smanjuje razliku između naravnog i nadnaravnog reda.

Ipak u svim stanovištima, koja smo nabrojili — u onima koja žele sačuvati definicije koncila u literalnom smislu i u onima koja ove definicije ubrajaju više-manje u mitove želeći očistiti našu vjeru od »mitova« — glavna poteškoća upravo je mogućnost poligenizma, koji se, među stručnjacima prirodnih znanosti, smatra kao moguće i vjerojatno tumačenje. Ima ipak ljudi, vrlo sposobnih na području paleontoloških i antropoloških znanosti, koji smatraju, da ove prirodne znanosti ne mogu riješiti pitanje, da li je ljudski rod potekao od jednog čovjeka ili od više njih, te stoga smatraju, da se ovo pitanje mora riješiti samo na temelju objave.

Čini se, da je Duns Skotova nauka vrlo korisna za ovakvo rješenje.

Neka nam sada bude dopušteno da završimo ovo kratko izlaganje riječima vrhovnog svećenika Pavla VI:

»Jasno je, stoga, da izgledaju nespojiva s pravom kršćanskom naukom tumačenja, koja daju o istočnom grijehu neki moderni auktori, koji, polazeći od pretpostavke poligenizma, koji nije dokazan, niječu, više ili manje jasno, da je grijeh, iz kojega je potekla tolika bujica zla u ljudski rod, bio prije svega neposlušnost Adama, prvog čovjeka, slike onog budućega,²² učinjena u početku povijesti. Dosljedno, takva se tumačenja ne slažu s naukom Svetoga pisma, Svete tradicije i crkvenog Učiteljstva, prema kojoj se grijeh prvoga čovjeka prenosi na sve njegove potomke ne putem nasljedstva nego rađanjem, »svakome je vlastit' i »smrt je duše', tj. lišenje, a ne jednostavna odsutnost svetosti i pravednosti također i kod tek rođene djece.²³ Ne bi trebalo na ovu neposlušnost ni pomišljati, da ona nije učinila, da Adam izgubi svetost i pravednost, koja mu je bila dana²⁴.«²⁵

Frane Franić

Preveo s latinskoga Drago Šimundža

SOEREN KIERKEGAARD 113. godišnjica smrti

1. METODA

Soeren Kierkegaard, sjeme današnjih filozofa egzistencije i egzistencijalista poput Sartrea, u svome prođoru u javnost posluzio se ironijom jednoga Sokrata. U biti religiozan pisac, on 1843. izlazi pred svijet knjižom estetičko-etičkog sadržaja »Aut-aut« pomnjivo krijući svoj religiozni život. Gorgija tvrdi kako je retorika vođenje tuđih duša obmanom kojom se umjetnik služi da bi postigao svoj cilj. Kierkegaard u jednom od svojih zadnjih spisa, u »Osvrtu na moje djelo«, otvoreno izlaže svoju majeutičku metodu koja je diktirala slijed njegovih rukopisa, a koja u sebi sadrži obilato služenje obmanom i ironijom. No u kojem cilju?

MUNDUS VULT DECIPI. Pošto je odlučio da se obrati kršćanima kakav bi značaj imalo da hoće da ih učini kršćanima? Estetska produkcija upotrijebljena je kao iluzija i prijevara kojom cilj ležao u tome da o autonomu probudi pažnju. Da se čitalac ili slušatelj privede s uspjehom do određenoga cilja, a da on pri tome ne pobjegne, potrebno je da ga prije svega prihvatimo tamo gdje je i da odatle počnemo. Sokrat je učio kako se može prevariti netko radi istine, prevariti da bi se privedo istini. »Prevariti« u ovom smislu znači početi time da se iluzija, zabluda drugoga uzme kao istina i da se ne počinje direktno od onoga što mu se želi uliti u glavu, već, naprotiv, posredno i zaobilaznim putem. Estetska produkcija dobila je svoju namjenu u toj posrednoj DVOLIČNOSTI. Međutim, ona je pri tome bila istodobno pod embargom religioznog osjećaja i pisac je, objavljujući nju, živio u znaku izrazite religiozne orijentacije, s »tmom u puti«. Pošto je poznjeo određeni autoritet, stekao glas i pobijedio čitaoca osvojivši ga na njegovu terenu, pošto je, dakle,

²² Isp. Concilium Vaticanum II, Gaudium et spes n. 22. Isp. ib. n. 13.

²³ Isp. Concilium Tridentinum, sess. V can. 2.

²⁴ Isp. ibid. can. 1.

²⁵ Pavao VI, u l'Osservatore Romano 162 (16. VII 1966) 1.